

ПРИКАЗИ КЊИГА

КАСТЕКС: СТРАТЕГИСКЕ ТЕОРИЈЕ (I књига)

Издање ВИЗ ЈНА „Војно Дело“ 1960 г.

Дело познатог француског адмирала Кастекса „Стратегијске теорије“ (Castex: *Théories stratégiques*) заузима посебно место у војној литератури. Оно претставља, бар до Другог светског рата, најобимнију синтезу поморске стратегије и њеног утицаја на вођење рата уопште. Кастекс је обрадио теориски и примењени део стратегије у свим појединостима. Дело обухвата пет књига (укупно 2524 стране текста и 12 крокија — скица), које су писане једноставно, присно, лаким и јасним стилем.

„Војно дело“ је превело и недавно издало прву књигу „Стратегијских теорија“, која је основа за остале четири књиге. Она обухвата три дела: О стратегији уопште, Задатак поморских снага, и Вођење операција.

У првом делу аутор износи: општа разматрања о стратегији, мишљења истакнутих војних и поморских писаца, као и своје, шта обухвата стратегија а шта тактика и њихове дефиниције; однос између политике и стратегије (тактике); принципе и поступке у стратегији, њихову зависност и релативну променљивост, и указује на потребу да се уз општу стратегију изучава и поморска.

У сажетој историји поморске стратегије аутор износи стање до краја 19 столећа, заостајање у научном раду по питањима поморске стратегије, као и идејну пометеност која је постојала у поморским круговима до појаве Махана и Коломба; затим се осврће на живот и дела ових класика поморске стратегије и истиче њихов снажан утицај на развитак поморске мисли, посебно стратегије, у свету — у поморским земљама (и не само у њима) приступа се проучавању стратегије, отварају се више морнаричке школе, пишу студије и расправе. Истакнути писци „француске школе“ стварају услове за формирање и успешан рад Ратне морнаричке школе, а затим и Центра за високе поморске студије. Међутим, у жељи да се револуционишу принципи рата и створи нова поморска стратегија, јављају се и скретања од утврђених поставки, заблуде — Млада школа (*Jeune école*) адмирала Оба (*Aube*) заснована на концепцијама примене крстарица и малих бродова за вођење рата на мору. Аутор спомиње и „италијанску школу“ и главна дела и расправе истакнутих италијанских писаца, а осврће се и на Корбета, његова дела из области стратегије и његов

утицај на поморске кругове у Енглеској. На крају аутор износи неке разлоге због којих, по његовом мишљењу, вероватно није дошло до јачег теориског рада у области стратегије после Првог светског рата.

У другом делу аутор излаже значај мора и поморских комуникација кроз историју у економском и војном погледу, у миру и рату; разматра значај превозења (поморских транспората) у разним земљама с обзиром на њихов положај и величину (острвске, полуострвске, копнене, велике или мале копнене силе), а посебно у вези са вођењем ратних операција. Своја излагања аутор поткрепљује многим примерима из историје од најстаријих времена наовамо и указује на чињеницу да је, с обзиром на велики значај поморских комуникација у рату, владање њима од неоцењиве вредности, а често и од пресудног утицаја на ток и исход рата. Он сматра да најважнији задатак поморских снага јесте владање комуникацијама, њихово искоришћавање, односно спречавање противнику да их користи. Извршавањем тог задатка постиже се „превласт на мору“. Овај израз је нетачан, истиче Кастекс, и неподесан, па у даљем излагању ревидира појам превласти на мору. Излажући низ примера искоришћавања ове превласти у економском и војном погледу у разним условима и различито доба (с обзиром на географски положај земаља, случајеве када море раздваја противнике, када имају заједничке копнене границе, када се врши отварање нових фронтова пребацивањем војске и сл.), он указује на променљиви значај превласти на мору, њену релативну вредност, непотпуност, несавршеност и замењује појам превласти на мору појмом „контрола комуникација“ (са свим ограничењима ранијег појма); најзад, аутор резимира своја претходна разматрања и каже да је превласт на мору „контрола главних поморских комуникација“. Међутим, ово важи само за стари рат — на површини. Пошто су подморница и авион наметнули нове услове, појам превласти на мору сужава се на „превласт на површини“, односно на „контролу главних површинских комуникација“.

Задатак поморских снага, закључује аутор, јесте да задобију ову контролу и да раде, уз учешће копнених снага, на њиховом економском и војном коришћењу у оквиру општег рата.

Трећи део ове књиге обухвата „Вођење операција“. Кастекс овде исцрпно проучава операције, почев од најстаријих времена закључно до Првог светског рата, у вези са нападом и одбраном комуникација и нападом и одбраном обала и територија. Уједно излаже и поступке и методе зараћених страна у вођењу операција. Он констатује да је рат на комуникацијама само део рата и да се не може успешно водити без подршке организованих (главних) снага. По његовом мишљењу, само онај ко, надмоћношћу својих организованих снага, влада морем, влада и комуникацијама.

У дејствима и поступцима зараћених страна Кастекс уочава правила, начела и услове, које сређује у целину да би дао „прву

апроксимацију¹⁾ (теорије о вођењу операција“ — пошто су организоване снаге, главне снаге) ослонац свега, у рату треба све концентрисати на првостепени циљ: уништење (парализовање) непријатељеве организоване снаге на мору. Све остало треба оставити за доцније. Ова доктрина, иако суштински правилна, истиче Кастекс, није без приговора, јер је одвише упрошћена и за период самог површинског рата, а поготову када постоје и друга оружја (авион, подморница). Стога ће он ову прву апроксимацију доцније допунити другим факторима. У даљој разради аутор прелази на класификацију операција, излаже њихову хронологију (први циљ, накнадни циљеви), поделу снага с обзиром на главни и споредне циљеве, и као резултат свега, излаже оријентацију операција. Притом говори и о ограниченој могућности поступака по овој теорији и нужности отступања од ње у пракси због утицаја других фактора. Даље разматра начин тражења борбе (битке) ради постизања главног циља — уништења непријатељеве организоване снаге, и кроз многе примере износи мере, поступке и могућности за ово пре појаве нових оружја (блокада, напад на комуникације и територије, заузимање непријатељевих база и др.), а затим излаже исцрпну анализу подморничког и ваздухопловног фактора у дејствима на мору после појаве ових оружја, у току Првог светског рата; специфичности ових оружја, дотадашњи утицај, резултате, могућности и перспективе. Подморница, закључује Кастекс, омогућује и знатно слабијој страни активност, али сама она не обећава победу. Онај ко буде господарио површином мора однеће на крају победу. Авион, са своје стране, неће моћи да уклони површинске снаге; оне су премоћан елемент, али морају да воде рачуна о материјалној еволуцији која се дешава, да се прилагођавају стању насталом услед напретка технике. Авијација остварује максимум ефекта само када дејствује у вези са другим средствима на копну и мору. Ваздушна надмоћност је нужан предуслов за надмоћност на мору. Превласт на мору сада треба да садржи и одговарајућу превласт у ваздуху.

На крају аутор излаже другу апроксимацију теорије у вођењу операција, уносећи у прву позитивне и негативне елементе произишле разматрањем нових фактора. Он ово не чини апстрактно, већ све поставља у оквир замишљеног случаја две супротне стране, северне и јужне. За тај случај аутор излаже детаљно цео процес рада руководства јужне стране и изучава њен план према општем методу који важи за израду планова операција (ратног плана). Овом „другом апроксимацијом“, истиче Кастекс, не могу се прецизирати детаљи, који зависе од сваког конкретног случаја, али и овако изложена довољна је да означи опште линије на основу којих је пожељно да се замишљају, припремају и изводе операције. Теорија не даје готове рецепте, него принципе, правила за дејства заснована на искуству, расуђивању, материјално-техничким достигнућима. Најзад, све зависи од начина примене.

¹⁾ апроксимација = приближна оцена — прим. В. Бјеговић.

Овде је, закључује писац прву књигу свог дела, само дата шема, преглед целине, а доцније (у даљим књигама) пажљиво ће се проучити поједини делови.

Излазак из штампе прве књиге Кастексових „Стратегиских теорија“ поздравиће, бесумње, сви они који се интересују војним питањима, а поготову морнарички официри.

Мада су „Стратегиске теорије“ писане пре Другог светског рата, оне и данас могу да корисно послуже у проучавању стратегије. С обзиром да су обилно аргументоване примерима из свих важнијих ратова на мору, оне могу да послуже и као рекапитулација поморских ратова од Ренесансе до Другог светског рата.

Неки писци стављали су примедбе на Кастексова гледања у погледу смањивања тонаже, брзине јединица, типова специјалних бродова итд., која нису била довољно образложена, па се нису могла ни прихватити. Читалац ће у првој књизи, и у свим осталим, наићи на поставке и податке који данас више не одговарају. Напредак технике и нова достигнућа изменили су многе ствари. Средства детекције (радар, пел и др.), развитак авијације, ракетно и нуклеарно оружје, атомске подморнице итд. — захтеваће, како је раније казао и сам Кастекс, да се разликује оно што је вредно од онога што је преживело.

Капетан фрегате
Вељко ВЈЕГОВИЋ